ALTE PERSONAJE PREZENTE ÎN TEXTELE CEREMONIALE DIN OBICEIUL COLINDATULUI ÎN VALEA ALMĂJULUI, JUDEŢUL CARAŞ-SEVERIN *

Maria VÂTCĂ
(Universitatea de Vest din Timișoara)
vatcamaria@yahoo.com

Other Characters Present in the Ceremonial Texts of the Carolling Customs in Almăj Valley, Caraş-Severin County

The aim of this study is to examine a few characters that are found in the ceremonial texts (carols, Christmas carols) which belong to the carolling customs from Almăj Valley, Caraş-Severin County, practised during the winter holidays. We will not refer to the biblical characters encountered in the lyrical creation, which are specific to the custom we have mentioned, but to a few characters belonging either to the ecclesiastical space, like Saint Basil (the Great) – also known in this area under the name of *Holy New Year* –, or to the Romanian tradition: old Claus (Santa Claus), the host / the hosts ("the squires", the vigorous, Nicholas, George – prototype of host-son). Due to the fact that these lyrical creations are part of the oral culture, and, therefore, they have been transmitted from generation to generation verbally, the names of the characters are various (for example, *Micolaie, Ghiorgh(i)e*, *Taica Crăciun*, *Sfântu Anu-nou*). Also noteworthy is the fact that, through their involvement both in the specific practices of this period and in the action presented in ceremonial texts, they undergo a series of adaptations to the local area (for example, they eat together during holidays and on feasts); at the same time, they appear alongside some of the biblical figures, although they obviously belong to different historical periods or are related to certain well-known legends. All the above-mentioned aspects are worth discussing, especially given the fact that the involvement of the characters in the action of the texts or in the specified manifestations does not have a predominantly Christian connotation, but rather a secular traditional one.

Keywords: *traditional culture*; *symbol*; *carolling*; *Almăj Valley*; *custom*; *carol*

În cadrul vieţii tradiţionale, toate obiceiurile îndeplinesc funcţii multiple: socială, economică, ceremonială, artistică, dar şi sacră (Boldureanu 2008: 49). Dintre acestea, prima – cea mai importantă – este aceea de stabilire a unor „relaţii între om şi o forţă supranaturală, nedefinită, sau aceea de influenţare a relaţiilor interumane", având „un impact direct asupra vieţii omeneşti" (Papană 2006: 4). O altă funcţie importantă este cea cultural-estetică (privind latura spectaculară a obiceiurilor tradiţionale), precum şi cea de comunicare în timp (de transmitere a unui mesaj generaţiilor următoare prin intermediul obiceiului).

După cum au constatat cercetătorii în domeniu, în sincretismul obiceiurilor de iarnă pot fi reperate o serie de elemente de factură precreştină sau creştină, al căror sens iniţial, odată cu trecerea timpului, s-a estompat într-o anumită măsură, conservându-se, la ora actuală, doar la nivel de manifestare de tip tradiţional.

Fenomenul colindatului, acel „complex ceremonial" din cadrul obiceiurilor de iarnă, face parte din genul ritual al folclorului, gen ce cuprinde poezia obiceiurilor (componenta literară) şi îndeplineşte mai multe funcţii: o funcţie augurală (de prevestire, urări de sănătate), o funcţie apotropaică (de alungare a răului) şi o funcţie propiţiatorie (de îmblânzire, protecţie din partea soartei) (Boldureanu 2008: 76-77).

Deoarece obiceiul colindatului în sine prezintă un caracter de urare, textele implicate în acest obicei, colindele propriu-zise, sunt caracterizate „printr-o mare varietate tematică şi imagistică, determinată de caracterul individualizat al urării" (Pop, Ruxăndoiu 1978: 156). Ele „mobilizează forţa magică a cuvântului", repetarea lor an de an, de sărbătoarea Crăciunului, având rolul de a redefini lumea (Hedeşan 2005: 50). Menţionăm însă că aceste texte ceremoniale nu apar doar în cadrul obiceiurilor de iarnă (Ghinoiu 2004: 150).

Colinda, a cărei apariţie a avut la bază un „nucleu arhetipal", dezvăluie o serie de „elemente relictuale aparţinând unei mentalităţi arhaice. În evoluţia ei diacronică, această

BDD-A23091 © 2015 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 12:47:44 UTC)

mentalitate s-a prelungit şi s-a cristalizat prin stratificări succesive într-o mentalitate de tip folcloric, din care colinda, ca datină, a preluat elemente ale spiritualităţii romane şi, ulterior, ale creştinismului originar de expresie latină" (Trifan 2008: 7).

Naraţiunea colindului este, deseori, situată la graniţa dintre real şi fantastic, personajele sau temele fiind plasate într-un timp nedeterminat. Excepţie fac colindele cu tematică creştină, unde esenţial este mesajul, care prezintă nu dogma în sine, ci principiul moralizator, „cel de influenţare în bine a vieţii comunitare" (Papană 2004: 43).

În lucrarea de faţă ne vom opri la câteva personaje prezente în textele ceremoniale (colinde, cântece de stea) integrate în obiceiul colindatului din Valea Almăjului, judeţul Caraş-Severin, practicat în perioada sărbătorilor de iarnă. Nu ne vom referi la personajele biblice întâlnite în creaţiile specifice obiceiului amintit, ci la câteva dintre cele care aparţin fie spaţiului bisericesc, cum ar fi Sfântul Vasile (cel Mare) – cunoscut în zonă şi sub numele de *Sfântul Anul Nou* –, fie celui tradiţional românesc: bătrânul Crăciun (Moş Crăciun), gazda / gazdele („boierii", voinicul, Nicolae, Gheorghe – prototip al gazdei-fecior).

Demn de semnalat este faptul că, până prin 1948, în Valea Almăjului exista o practică solidă (în special sub aspect religios) a obiceiului colindatului, estompată mult până în 1990 şi după aceea. Există localităţi care au păstrat obiceiul, restricţiile manifestându-se doar în ce priveşte textele ceremoniale, dar şi acelea se colindau pe ascuns la cei ce le solicitau, cu precădere la cei bătrâni, care cunoşteau vechile practici.

SFÂNTUL VASILE. Cunoscut şi sub numele de *Vasile cel Mare*, a fost arhiepiscopul Cesareii Capadociei (Bălan Mihailovici 2003: 603), scriitor şi organizator al monahismului, considerat unul dintre cei mai importanţi părinţi ai Bisericii (Branişte, Branişte 2001: 516). Alături de Grigorie de Nazianz şi Ioan Gură de Aur, cei trei sunt cunoscuţi sub numele de *Sfinţii Trei Ierarhi* (în Valea Almăjului – „Trăieraşii"), prăznuiţi în data de 30 ianuarie.

În credinţa populară apare şi sub numele de *Sânvăsii* – o divinitate folclorică extrem de complexă. Tot în spaţiul tradiţional se spune că în noaptea Sfântului Vasile (1 ianuarie) se deschide cerul (Aga 2005: 406), moment când sunt întreprinse o serie de practici magice. Principalele datini din această seară se leagă strâns de obiceiurile agrare de primăvară – în Valea Almăjului, de exemplu, *calendarul de ceapă* –, dar există şi alte manifestări de ghicire a viitorului, a ursitei (Evseev 2007: 539) – ridicatul „taierilor"; acesta constă în ascunderea sub mai multe farfurii (minimum trei) a unor obiecte precum: oglindă, pieptene, creion, mămăligă, cărbune, dulceaţă, boabe de fasole, zahăr, bani etc. În funcţie de ce se nimerea a fi sub farfuria ridicată de fiecare copil, se defineau trăsăturile celui / celei ursit(e), simbol al viitoarei perechi: oglinda – frumuseţe, pieptenele – dichiseală sau dinţi mari, creionul – om cu carte, mămăligă – om flămând toată viaţa, cărbunele – brunet etc.

În colindele din Almăj, acest personaj apare sub numele de „Sfântu Anu Nou", după cum se constată şi într-un text cules din Bozovici, unde, alături de el, sunt înşiruite şi alte personaje biblice: „Lîngă **Sfîntu Anu-nou**, / Şędźe Sfîntu Ion. / Cîntaţ, dom-marĭ, cîntaţ, / Şi la Ţîgań daţ." (Petrovici 1935: 41)[1] (colind din Bozovici); „Işi, aişia, Doamnĭe-aişi, (bis) (a) / Iest'o masă marĭe-ncinsă, / [...] / Ş̆agia bătrînul Crăşiun*u*. (bis) / După bătrînul Crăşiun*u* (bis) / Ş̆agia **Sfîntul Anu Nou**. (bis) / După **Sfîntul Anu Nou** (bis) / Ş̆agia Sfîntul Sînciĭon*u*." (Ursu 1958: 169). Acest colind e cunoscut şi în altă variantă: „Ş̆agĭe bătrînul Crăşiun*î*. (bis) / Lîngă bătrînul Crăşiun*î*. (bis) / (B) Ş̆agĭe **Sfîntul Anul Nou*î*.** (bis) / Lîngă **Sfîntul Anul Nou*î*** (bis) / (A) Ş̆agĭe Sfîntu Sîmcion*î*. (bis)" (Ursu 1958: 170); „Lângă bătrânu(l) Crăciun (bis) / Şedea **Sfântu(l) Vasilie**, (bis) / Lângă **Sfântu(l) Vasilie** (bis) / Şedea Sfântu Sfântu Ion (bis)"[2].

BĂTRÂNUL CRĂCIUN (MOŞ CRĂCIUN, TAICA CRĂCIUN). Moş Crăciun, personaj cunoscut în Almăj sub numele de „Taica Crăciun", este un „pseudomit familial modern, lipsit de

[1] Precizăm că, în lucrarea de faţă, redarea fonetică a textelor este aproximativă, cu respectarea scrierii cu *î* a textelor culese de Emil Petrovici şi de Nicolae Ursu.

[2] Nicolae Piescu, 83 de ani, cântăreţ de strană, Bozovici.

BDD-A23091 © 2015 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 12:47:44 UTC)

sacralitatea religioasă a sărbătorii creştine, pe care o însoţeşte, fiind probabil de origine livrescă relativ recentă (după franc. *Père Noël*)" (Kernbach 1995: 126).

În Almăj, acesta, îmbrăcat tradiţional („româneşte") – în cojoc de oaie întors pe dos, cu barbă şi mustăţi de lână, cu o bâtă în mână –, venea odinioară la fiecare casă unde erau copii, fie pentru a-i răsplăti pe cei cuminţi, fie ca să-i vadă pe copiii răi, spre a le smulge promisiunea că vor fi ascultători. De regulă, cel care se deghiza în „Taica Crăciun" era un membru al familiei ori cineva dintre vecini, prototipul unui bătrân oarecare al satului almăjan. Pentru a primi darurile (nuci, mere, ciorapi, mănuşi, căciuli, opinci) de la Moş Crăciun, fetele arătau că se pricep la lucrul de mână, iar băieţii spuneau, în mod obişnuit, o rugăciune (Andrei 2007: 225-226). Aşadar, obiceiul avea un rol mai mult moralizator; prin această practică, cei mici erau opriţi de la anumite deprinderi: furat, minţit, suptul degetelor (Panduru 2004: 93). În Almăjul de azi, Moş Crăciun este îmbrăcat în bine-cunoscutele haine roşii, în conformitate cu personajul specific lumii moderne. El vine, pe rând, la fiecare familie sau împarte daruri la serbările organizate în instituţiile de învăţământ ori în biserici. Pentru întâmpinarea acestui personaj există un cântec specific de Crăciun, cu circulaţie în toate zonele ţării – *Moş Crăciun cu plete dalbe*.

Prezenţa lui în zonă se poate identifica şi în textele ceremoniale, nu doar în obicei. În exemplele pe care le vom nota, semnalăm plasarea lui lângă alte personaje biblice, din istoria Bisericii ori din spaţiul rural tradiţional (Dumnezeu, Maica Domnului, Sfântul Ioan Botezătorul, Sfântul Vasile, dar şi boierii – prototip al gazdei); uneori, el deţine rolul de călăuză sau de gazdă, fiindu-i oferit locul de cinste din capul mesei: „Iest-o masă mare-ncinsă. / (A) Dă boĭeri, Doamnĭe-i cuprinsă (bis) / Dar la jîlţ-ăl măi dintîi (bis) / (B) Şagĭe bunul Dumnĭedzău (bis) / Lîngă bunul Dumnĭedzău (bis) / (A) Şagĭe Maica Prĭeşĭesta, *re*. (bis) / Lîngă Maica Prĭeşĭesta, *re* (bis) / (A) Şagĭe **bătrînul Crăşiunî**. (bis) / Lîngă **bătrînul Crăşiunî**. (bis) / (B) Şagĭe Sfîntul Anul Nou*î*. (bis) / [...] / Grăi **bătrînu Crăşiunî**: (bis) / (B) Io-s bătrîn şî dă dămult*î* (bis) / Cîn'Tu, Doamnĭe, ci-ai născut*î*, (bis) / (B) Ş-încă io ci-am sprijonit*î* (bis) / 'N ciasta poală dă văşmînt. (bis) / (A) La rîu la Iordan ci-am dus*î*, (bis) / Frumos nume că ţ-am pus*î,* (bis) / (B) Ţ-am pus bunul Dumnĭedzău*î,* (bis) / Sus la Rusalim ci-am dus, (bis) / (B) Şi-acolo să-m stăpînĭeşcì (bis) / Ş-încă jios să potrivĭeşcì. (bis)" (Ursu 1958: 170). Versurile sugerează că bătrânul Crăciun este cel ce L-a sprijinit pe Iisus la naşterea Sa, ducându-L în propria-i haină la râul Iordan pentru a-L boteza; textul sacru se apropie, astfel, în mod surprinzător, de mentalul tradiţional al comunităţii săteşti. O altă variantă a aceluiaşi colind a fost culeasă tot din Bozovici: „Şăgĭa bunul Dumnĭedzău. (bis) / După bunul Dumnĭedzău (bis) / Şăgia **bătrînul Crăşiun*u***. (bis) / După **bătrînul Crăşiun*u*** (bis) / Şăgia Sfîntul Anu Nou. (bis)" (Ursu 1958: 169).

Într-un alt colind din Prilipeţ, remarcăm faptul (relevat şi într-un exemplu de mai sus) că bătrânului Crăciun îi este atribuit rolul de naş – cel care Îi dă numele lui Iisus în urma botezului la râul Iordan –, act asemănător cu cel din tradiţia ortodoxă, când la botezul nou-născutului se obişnuieşte şi oferirea unui nume de botez, pe lângă cel existent: „Iar în jălţul măi dintîi*u* (bis) / (A) Şagĭe **bătrînul Crăşiun**. / Lîngă **bătrânul Crăciun*u*** (bis) / Şăgia Sfîntul Anul Nou. / [...] / (B) Grăia **bătrînul Crăşiun*u***: (bis) / Ieu-s bătrîn şî dă dămult. / Cîn'Tu, Doamnĭe, ci-ai născut*o*, / Io-m braţă ci-am sprijînit. / (B) La rîu la Iordan ci-am dus*î*, (bis) / Frumos numĭe şĭe ţ-am pus? / Ţ-am pus numĭe Isus Cristos*u* (bis) / Să-m fii, gazdo, sănătos (bis)" (Ursu 1958: 171). Semnalăm, şi în această variantă, rolul lui Crăciun de a-L sprijini pe Iisus la naştere, ceea ce aminteşte de credinţa populară că bătrânul Crăciun trăia înainte de a Se naşte Iisus. De asemenea, ierarhizarea sfinţilor nu este cea canonică: bătrânul Crăciun stă în frunte, poate datorită vârstei sau faptului că el dă numele Pruncului.

Aceeaşi variantă a colindei de mai sus am cules-o, în urma unor anchete recente, din localitatea Bozovici: „Iar la jâlţul cel dintâi (bis) / Şedea **bătrânu Crăciun** (bis) / – Io-s bătrân şi de demult, (bis) / 'N astă poală Te-am primit; (bis) / Lângă **bătrânu Crăciun** (bis) / Şedea Sfântu Vasilie (bis)"[1].

[1] Idem.

BDD-A23091 © 2015 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 12:47:44 UTC)

Un alt text în care apare numele în discuţie era cunoscut odinioară în Prilipeţ, dar astăzi nu se mai întrebuinţează: „**Crăciune, Moş bătrâne**, / saltă cu noi foarte bine, / Cristos astăzi s-a născut, / craii steauă au văzut.”[1]. O altă variantă a acestui text, din localitatea Borloveni, a fost culeasă şi publicată de Nicolae Ursu: „**Crăciune, moş bătrîne,** / Salt-acum şi te bucură foarte bine, / Că astăzi ni s-a născut / Cristos cel făr' de-nceput.” (Ursu 1958: 173).

*

Pe lângă figurile biblice ori din istoria Bisericii, în colindele almăjene mai apar şi alte tipuri de personaje: gazda / gazdele, colindătorii, voinicul, fata ori nume proprii precum *Nicolae* sau *Gheorghe*.

Referindu-ne la prima categorie enumerată mai sus – ***GAZDA / GAZDELE*** **–**, aceasta este redată şi prin alţi termeni, cum ar fi *găzdăriţa,* (*mari*) *boieri, dom-marĭ*. Vom cita în continuare câteva fragmente din textele specifice colindatului în Almăj, în care apar termenii în discuţie: „Săriţ, **gazdo**, dă ńi-l daţ. / Bună dzîua lu Aźun, / Că-i mai bun-a lu Crăśun. / Slobódzî-ńe, **gazdo**” (Petrovici 1935: 40) (colind din Şopotu-Nou); „Lîngă Sfîntu Anu-nou, / Şędźe Sfîntu Ion. / Cîntaţ, **dom-marĭ**, cîntaţ, / Şi la Ţîgań daţ.” (Petrovici 1935: 41) (colind din Bozovici); „Dă-ne, **gazdă**, colăcelu, / *Domnului, Domnului, Doamne,* / Să-ţi trăiască micucelu, *Domnului, Domn*.”[2] (colind din Dalboşeţ); „Sculaţ, sculaţ**, mari boĭeri,** (bis) / Vă vin jĭuni colindători. (bis) / V-or cînta, v-or colinda*, rĭe,* (bis) / **Mari boieri** că să scula, *rĭe* (bis) / […] / Să fi, **gazdo,** sănătos*î* (bis) / Dă vĭestea lu'sus Crĭestos*î*. (bis)” (Ursu 1958: 164) (colind din Gârbovăţ); „Să-l fiţ, **gazdo**, sănătos*î* (bis) / Ca dîn vĭesta lu Cristos*î*. (bis)” (Ursu 1958: 168) (colind din Bozovici); „Işi, aişia, Doamnĭe-aişi, (bis) (a) / Iest'o masă marĭe-ncinsă, / Dă **boieri**, Doamnĭe, cuprins'.” (Ursu 1958: 169) (colind din Bozovici); „(A) Ici, aici aceasta curcĭe, (bis) / Mult mi-s nalcĭe, minunacĭe, (bis) / (B) Iară-nluntru ci-ne-m ĭeste, (bis) / Iest-o masă mare-ncinsă. / (A) Gĭe **boieri**, Doamnĭe-i cuprinsă (de trei ori)” (Ursu 1958: 171) (colind din Prilipeţ); „Aicea, Doamne, aicea, / Este-o masă mare-ntinsă / De **gazde**, Doamne, cuprinsă (bis) / […] / Rămâi, **gazdă,** sănătos / Şi cu gloate, şi cu toţi (bis)”[3] (colind din Bozovici). În aceste ultime exemple, remarcăm descrierea unui interior fabulos, hiperbolizat (cu o masă mare întinsă), al gospodăriei tradiţionale (unicizată prin folosirea adverbului de loc *aici*), ce relevă „o ierarhie de la sacru la profan” care uneşte „în chip neaşteptat de familiar” personajele sfinte cu cele pământeşti („boierii”) (Bîrlea 1981: 349). Acest motiv prezent în textele almăjene nu este unic în spaţiul românesc, cercetătorii semnalându-l şi alte părţi ale ţării (de exemplu, în Mureş).

Pe lângă frecvenţa deosebită a acestui termen ce desemnează unii dintre actanţii principali ai obiceiului colindatului – gazdele –, în colindele din zona Almăjului, semnalăm apariţia izolată a unor termeni cu tentă arhaică sau populară, cum sunt şi cei evidenţiaţi în exemplul următor: „Să trăiască **găzdăriţa**, / să ne împle cotăriţa, / să trăiască **moşu’**, / să ne împle coşu’. / La anu’ şi la mulţi ani!”[4]. Remarcăm, în acest colind cântat de copiii din Dalboşeţ, numirea specifică şi diferenţiată a gazdelor – stăpâna casei şi bătrânul familiei.

Tot o ocurenţă unică (până la stadiul actual al cercetării noastre) are substantivul *voinic* (cu forma sa diminutivată) – prototip al tânărului necăsătorit, în curs de a fi iniţiat, ceea ce explică încadrarea colindei în tipologia celor pentru june: „La tulpina viţî ei (bis) / Cură vinu niegrişor*î*. (bis) / ... / Să-ţ fie dă binĭe, **voiniţele**!”[5] (Ursu 1958: 165).

După cum au arătat unii cercetători, pe lângă colindele specifice anumitor funcţii tradiţionale ale satului (primar, preot), există şi altele care, în anumite regiuni, au primit funcţie onomastică, prin integrarea unor nume (*Petru, Maria, Ilie* etc.) (Bîrlea 1981: 308).

Ca nume proprii, specifice onomasticii tradiţionale româneşti, le reţinem pe cele de *Nicolae* şi *Gheorghe* (în pronunţii locale – *Micola(i)e* şi *Ghiorgh(i)e*): „**Micolae** călărĭeşcĭe, /

[1] Nicolae Andrei, 63 de ani, profesor, Bănia, născut la Prilipeţ.
[2] Ion Băcilă, 82 de ani, rapsod, fost dirijor al corului Bisericii Ortodoxe din Dalboşeţ.
[3] Nicolae Piescu, 83 de ani, cântăreţ de strană, Bozovici.
[4] Florina-Maria Băcilă, 36 de ani, profesoară, Timişoara, originară din Dalboşeţ.
[5] Cu menţiunea autorului: „Vers vorbit.” (Ursu 1958: 165).

BDD-A23091 © 2015 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 12:47:44 UTC)

Măru-ăl cu flori dalbe, / **Micolaĭe** călărĭeşcĭ'. / Călărĭeşcĭe-n chip domnĭeşcĭe, / *Măru-ăl cu flori dalbe,* / […] / O fică dă crai trişia, *rĭe*, (bis) / Pă **Micolaĭe**-l vĭegia, *rĭe,* (bis) / Şî cu şĭe nĭe dăruia, *rĭe*? (bis)" (Ursu 1958: 167) (colind din Gârbovăţ); o variantă a aceluiaşi colind se regăseşte şi în Bănia, dar cu modificarea numelui propriu (probabil, în funcţie de feciorul-gazdă colindat): „D-în curcĭe la **Ghiorghe** Vodă, / *Mărul cu flori dalbe,* / D-în curcĭe la **Ghiorghe** Vod', / Trĭeşĭe **Gheorghĭe**, călărĭeşcĭe, / *Mărul cu flori dalbe*, / Călărĭeşcĭe-n chip domnĭeşci' // O fică dă crai trĭeşia, *re*, / Cîn' pră **Ghiorgĭe** mi-l vegia, / Da cu cĭe mi-l dăruia, *re*?" (Ursu 1958: 167). Prezenţa substantivului *vodă* în vecinătatea numelui *Gheorghe*, cu inflexiuni în istoria autohtonă (în corelaţie şi cu sintagma *fiică de crai*), atestă rolul special, rangul înalt, dar şi importanţa deosebită care i se atribuia gazdei.

De asemenea, primul nume amintit se întâlneşte şi într-un alt colind din Bozovici: „Iest-on măr marĭe rotat, / Dar în pat ciniĕ-m ĭera, *re* / *Leroloi Doamnĭe,* // Dar în pat ciniĕ-m ĭera? / **Nicolaĭe**[1] făt frumos*î*. (bis) / Vântu-l mare-o aburat*u*, (bis) / Flori dîn măr s-au scuturato. (bis) / Dară-n vîrfu mărolo*ĭe* (bis) // Faşĭîe-i dă sîrm-aleasă, (bis) / Scucişĭelĭe, bumbăşĭelie. (bis)" (Ursu 1958: 168). Aşa cum reiese şi din nota adăugată de Nicolae Ursu, numele propriu din text variază în funcţie de cel al gazdei. Spre deosebire de textele de mai sus, în care apare imaginea unor tineri călare, în ultimul fragment citat personajul stă aşezat într-un pat, lângă un măr înflorit. Acest fapt se datorează, după unii cercetători, intenţiei „de a releva mai tăios pe cei ce dorm scăldaţi în flori" (Bîrlea 1981: 349) – ca prototip al tânărului înstărit, care duce o viaţă lipsită de griji, dar şi al lui Făt-Frumos (prin adjectivul-atribut prezent în vecinătatea numelui).

De asemenea, în fragmentele de mai sus se regăseşte un alt personaj specific culturii tradiţionale – *fiica de crai,* cea care are menirea de a-l răsplăti tânărul călăreţ-colindător: „O **fică dă crai** trĭeşia, *re*, / Cîn' pră Ghiorgĭe mi-l vegia, / Da cu cĭe mi-l dăruia, *re*? / C-un pitac d-arjint curat. / Să fiţ, gazdo, sănătoasă, / Păn'la anul tot voioasă." (Ursu 1958: 167).

Din aceeaşi categorie, a gazdelor, fac parte toţi **oamenii** în general, ca participanţi / beneficiari ai evenimentului naşterii lui Iisus Hristos: „Bucuraţi-vă şi vă veseliţi **toţi oamenii, toţi oamenii**, / Căci pe Cristos împăratul l-au născut. (bis)." (Ursu 1958: 174). În acest sens, citĕm şi o strofă din cântecul de stea *Veniţi astăzi, credincioşii*, cântat, la ora actuală, mai mult în cadrul slujbelor religioase ale Bisericii, text ce cunoaşte o serie de variante în diferite ediţii tipărite: „Veniţi astăzi, **credincioşii**, / Să săltăm, să săltăm, / De naşterea lui Hristos / Ne bucurăm."[2]

Din categoria urătorilor menţionaţi în textele ceremoniale din zona studiată, fac parte junii **colindători**, **copiii colindători**, **ţiganii**: „*Leroloi,* Pliecat, mi-au pliecat*î,* / Pliecat, mi-au pliecat*î,* / *Leroloi,* **Juni colindători.** / *Leroloi,* Mari priedătătorì / *Leroloi,* Patruzăşi şî şinşi / *Leroloi,* Şinzăşi făr'dă şinşi" (Ursu 1958: 166); „Sculaţ, sculaţ, mari boĭeri, (bis) / Vă vin **jĭuni colindători**. (bis)" (Ursu 1958: 164); „Bună dzâua lu' Ajun, / că-i măi bună-a lu' Crăciun, / că-i cu miei, / cu purcei, / cu **copiii** după ei. / Bivaaa!"[3]; „Cîntaţ, dom-marĭ, cîntaţ, / Şi la **Ţîgań** daţ. / Daţî-ńe cîrnatu, / Că ne dućem la altu." (Petrovici 1935: 41).

O categorie aparte o constituie cea a personajelor biblice secundare, cu o singură ocurenţă, dintre care amintim **mamele** şi cei **14000 de prunci** ucişi de Irod, menţionaţi în episodul scripturistic bine-cunoscut: „Oastea şi-o trimise / **pruncii** de-i ucise, / de doi ani în jos, / vrând şi pe Hristos! // Intră prin odaie, / toţi **copiii**-i taie, / din leagăn dormiţi, / din braţe răpiţi. // **Mamele** se uită / **pruncii** cum se curmă / şi îi văd cum mor / **copilaşii** lor! // – **Mamelor**, nu plângeţi, / pieptul nu vi-l frângeţi, / **pruncii** n-au murit, / ci s-au preamărit."[4].

*

După cum am arătat mai sus, în textele ceremoniale specifice obiceiului colindatului din perioada de iarnă, în Valea Almăjului, pe lângă personajele biblice, se remarcă un număr

[1] Cu menţiunea: „Sau alt nume" (Ursu 1958: 165).
[2] De regulă, aceste texte sunt cântate din anumite cărţi bisericeşti şi cunoscute pe scară largă de credincioşi.
[3] Florina-Maria Băcilă, 36 de ani, profesoară, Timişoara, originară din Dalboşeţ.
[4] Elena Surulescu, 61 de ani, învăţătoare, Gârbovăţ.

BDD-A23091 © 2015 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 12:47:44 UTC)

important de figuri ce ţin de diferite spaţii. Datorită faptului că aceste creaţii aparţin culturii tradiţionale orale şi deci au fost transmise, din generaţie în generaţie, prin viu grai, denumirile personajelor cunosc diverse variante, unele chiar în pronunţie dialectală (de exemplu, *Micolaie, Ghiorgh(i)e, Taica Crăciun*, *Sfântu Anu-nou*).

De precizat că, prin implicarea lor atât în practicile specifice acestei perioade, cât şi în acţiunea prezentată în textele ceremoniale, ele suferă o serie de adaptări la spaţiul autohton (de exemplu, participă la masa în comun, caracteristică sărbătorilor sau praznicelor); totodată, apar alături de unele dintre figurile biblice, deşi aparţin, evident, unor perioade istorice diferite sau trimit la anumite legende. De asemenea, semnalăm şi faptul că implicarea personajelor în acţiunile din texte ori în manifestările amintite nu are o conotaţie preponderent creştină, ci, mai degrabă, una tradiţională, laică.

Referinţe bibliografice:

AGA, Victor 2005: *Simbolica biblică şi creştină. Dicţionar enciclopedic (cu istorie, tradiţii, legende, folclor)*, ediţia a II-a, Timişoara, Editura Învierea.

ANDREI, Nicolae 2007: *Monografia localităţii Bănia*, Reşiţa, Editura TIM.

BĂLAN MIHAILOVICI, Aurelia 2003: *Dicţionar onomastic creştin. Repere etimologice şi martirologice*, Bucureşti, Editura Minerva.

BÎRLEA, Ovidiu 1981: *Folclorul românesc*, volumul I, Bucureşti, Editura Minerva.

BOLDUREANU, Ioan Viorel 2008: *Etnologie şi folclor. Cultură tradiţională orală. Teme, concepte, categorii*, Timişoara, Editura Marineasa.

BRANIŞTE, Ene, BRANIŞTE, Ecaterina 2001: *Dicţionar enciclopedic de cunoştinţe religioase*, Caransebeş, Editura Diecezană.

EVSEEV, Ivan 2007: *Enciclopedia simbolurilor religioase şi arhetipurilor culturale*, Timişoara, Editura Învierea.

GHINOIU, Ion 2004: *Sărbători şi obiceiuri româneşti*, Bucureşti, Editura Elion.

HEDEŞAN, Otilia 2005: *Lecţii despre calendar*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest.

KERNBACH, Victor 1995: *Dicţionar de mitologie generală*, Bucureşti, Editura Albatros.

PANDURU, Pavel 2004: *Perioada sărbătorilor de iarnă în Almăj*, in Gheorghe Ţunea, Octavian Doclin (coord.), *Obiceiuri şi tradiţii de peste an în Banatul Montan*, Timişoara, Editura Marineasa, p. 86-101.

PAPANĂ, Ovidiu 2006: *Categorii ale producţiilor folclorice muzicale româneşti*, Timişoara, Tipografia Universităţii de Vest, Facultatea de Muzică (curs litografiat).

PAPANĂ, Ovidiu 2004: *Colinda în Mehala: o restituire necesară*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest.

PETROVICI, Emil 1935: *Folklor din Valea Almăjului*, in „Anuarul Arhivei de Folklor", III, p. 25-157.

POP, Mihai, RUXĂNDOIU, Pavel 1978: *Folclor literar românesc*, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.

TRIFAN, Ovidiu 2008: *Colindul în creaţia corală românească* (teză de doctorat), Universitatea de Arte „George Enescu" – Iaşi, Facultatea de Compoziţie, Muzicologie, Pedagogie Muzicală şi Teatru.

URSU, Nicolae 1958: *Cântece şi jocuri populare româneşti din Valea Almăjului (Banat)*, Bucureşti, Editura Muzicală.

Informatori:

Nicolae Andrei, 63 de ani, profesor, Bănia, născut la Prilipeţ.
Florina-Maria Băcilă, 36 de ani, profesoară, Timişoara, originară din Dalboşeţ.
Ion Băcilă, 82 de ani, rapsod, fost dirijor al corului Bisericii Ortodoxe din Dalboşeţ.
Nicolae Piescu, 83 de ani, cântăreţ de strană, Bozovici.
Elena Surulescu, 61 de ani, învăţătoare, Gârbovăţ.

Perioada în care au fost efectuate anchetele: 2012-2014.

** Această lucrare a fost cofinanţată din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Cod Contract: POSDRU/159/1.5/S/140863, Cercetători competitivi pe plan european în domeniul ştiinţelor umaniste şi socio-economice. Reţea de cercetare multiregională (CCPE)*.

BDD-A23091 © 2015 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 12:47:44 UTC)